

kuluen beharrik aldean hartu beharko duen konponbehar eta itzultzaile zereginagatik. Baina goragoan Bizkaia aipatu dugunez, beharbada beste Bizkaia bat, ezin ahaztu Mikel Zaraterekin batera lurralde honetan euskal alfabetatzearen alde egin zuen lana. Aldi hartako gatazta eta eztabaidak alde batera utzirik, maisu izan genuenontzat beti geratuko zaigu azalaren mintzetik berez-berez ateratzen zitzaion iparraldeko euskal idazleenganako maitetasuna, eta hori, ez ahantzi, iparraldeko zenbait idazle proiektu legez erabiltzen zen aldian.□

LITERATURA

XABIER MENDIGUREN

20 URTE

20 urte dira Aresti hil zela. Beste horrenbeste Franco joan zela. Bi data horiek marka lezakete 75ean amaitzen den aldia. Bada 3. bat ere, aldi berria iragartzen duena: 75ean kaleratu zuten *Panpina ustela* aldizkari berritzaile eta ikonoklasta Koldo Izagirrek eta Bernardo Atxagak.

Hau dena askotan azaldutako kontua da, eta ez luke berez efemeride-errepikatzearena beste baliorik izango. Hala ere, 95eko uda-atari honetan liburu bana kaleratu zuten bi idazle horiek, oraindik ere sorkuntzarako emankor eta gure kultur panoramako protagonista izaten jarraitzen dutela erakutsiz; bestalde, idazten ari naizen uda-amaieran beste ezer askorik kaleratu ez denez gero, bi liburu horiek hartuko ditut iruzkintxo honen oinarritzat, zuengana iristerako dextenteko atzerapenarekin ibiliko garen arren.

Zeru horiek du izena Bernardo Atxagaren nobela berriak. Nobela laburra, aurretik argitara emandako *Zeruak* irakurraldi-liburuxkaren *amplificatio* modukoa. Bere aurreko *Gizona bere bakardadean* hartako unibertso literario bertsuan segitzen

duela esan liteke: estilo errealista, hizkera kaletarra, gaur egun kokatua, gatazka sozialaz diharduena baina pertsonaren baitan duen eraginaren iragazitik. Egileak berak uste dut esan duela, lan honek eraman zezakeela izenburutzat «Emakumea bere bakardadean». Ez da liburu txarra, inondik ere, nekez aterako da ezer txarrik Atxagaren lumatik; halaz guztiz, faltan ditu *Gizona* hartako sakontasuna eta perfekzio formala, neure ustez behintzat. Txikiagoa izateak sortutako inpresioa ote dut? Baliteke. Baditu bere dohainak ere, noski, hala nola tentsoari uneoro eustea edo poesia narrazioaren erdian txertatzen jakitea (*Etiopian* ere, alderantziz baina, arrakasta osoz erabilitako baliapidea). Nolanahi ere, espero dezagun Espainiako eta Europako merkatuetan toki bat eskuratzeak berez dakarren presio komertzialak ez dezala bultzatu egilea behar bezala umotu gabeko obrarik azkarregi plazaratzera. Errespetuz eta mirespenez diot, zinez, oraintsu *Egunkaria*-n atera berri dituen ipuinetan erakutsi baitigu, behin berriro, bere eskuaren trebea, hitzekiko bere sorginkeria.

Kuba triste dago da Koldo Izagirrereren azkena. Aski liburu bitxia, Izagirrereren obrako prosa-lan guztiak ere nahiko bereziak badira ere. Kronikaren eta eleberraren erdibidean dago jeneroaren aldetik, Karibeko uhartean zehar egindako bidaiari ardatz hartuta. Ez da jeneroena nahasketa bakarra, ugari baitira liburuan hibridazioak eta dialektikaren teinka ageri duten ezaugarriak: hango sistemarekiko mirespen eta atxikimendua kritikaren eta akatsen agerpenarekin batera doaz; gogoeta serioa adarjotze etengabeaz zipriztindurik edo alderantziz; azken batean, kontraesan betean bizi da Kuba, inoiz baino islago eta isolatuago, eta kontraesan horren lilurak azaldu nahi dizkigu egileak.

Gaia, ordea, ez da Kuba. Edo, hobeto esanda, Kuba bezainbat da Euskal Herria. Orain 20 urte, poesia sozialaren gailurrean, literaturaren autonomia aldarrikatu zuten Atxagak eta Izagirrek: politikatik eta are euskalgintzatik ere libre jardun behar zutela, literatura ona egingo bazuten. Gaur, autonomia hori den-denek onartzen dutenean, gure inguruko borroka bihurtu da, nola edo hala, bien obretako giltzarri, erre a-

litatearen zama gainetik kendu ezin dugun seinale edo. Parabola erraz bat eginda esan liteke, borroka armatuaren tradizio eta ekarpen guztia lepo gainean daramagun karga dela; Atxagak, edo Atxagaren pertsonaiak, borrokari uko egin eta kartzelatik atereaz erabakitzen du karga horrekin nekatuta dagoela, ez diola onik egiten eta bizimodu lasaiagoa nahi duela. Izagirrek, berriz (edo bere liburuko kontalariak), Kubako komunismoaren adibidea erabilita, mundu osoak amore eman eta etsitzeko eskatzen, esijitzen dizunean, karga hori zeure ondaretzat onartu eta aurrera egitea defenditzen du, inredentismoa nolabait ere. Jarrera kontrajarriak irudi lezakete, baina badiutuzte loturak ere: ez bata ez bestea ez dira sinplistik ezta demagogikoak ere, eta aitzitik biak oinarritzen dira giza duintasunean eta biak dira alde horretatik indibidualistak, hitzaren zentzu humanistan.

Dena dela, gauza bat azpimarratu nahi dut, inork gogoeta txatxu hauen ondorio okerrik atera baino lehen: bi idazle handi ditugu horiek, dauzkagun handienetakoak, eta ez ditzagun egin jarrera biren bandera. Jendea aurrez aurreko manifestazioetan paratzen den herri triste honetan, euskal kulturgintzan gabiltzan apurrok ahaleginak egin behar baititugu gure arteko zauriak ixten, eta ez amildegia zabaltzen. □

POESIA EMEAREN KONTRA

Komentatzeko liburu askorik ez dagoen sasoi hau aprobetxatuta, baimena ematen badidazue, nire aspaldiko kezka edo kasketa bat azaldu nahi dizuet. Azken urteotan kaleratzen diren euskarazko poesi liburu gehien-gehienekin konpondu ezinezko arazo bat daukat: ez zaizkit gustatzen, ahulak iruditzen zaizkit, txepelak, ezdeusak. Eta, hala ere, horrelako liburuek irabazten dituzte sariak eta kritika onak jasotzen. Hortaz, bi esplikazio besterik ez zaizkit bururatzen hau argitzeko: bata, ni nabilela zeharo despistatuta eta galduta, poesiaz ezertxo ere ulertzen ez dudalako; izan liteke, noski, izan ere ni narratibazalea bainaiz batik bat, eta gainera, gaur egun beste hizkunt-

za batzuetan egiten den poesia irakurtzen ez dudanez, agian zaharkiturik geratu da nire sentsibilitatea.

Hori da argibide bat; bestea, lotsarik gabe aitortzea poesia *mota hori* ez zaidala gustatzen, ez interesatzen. Neure gustoa da, jakina, gusto guztiak bezala arbitrarioa eta eztabaidagarria; baina literatur kritika antzeko zer edo zer egin nahi duenak, zintzo jokatu badu, bere gustoaz fidatu behar du, besteenarekin kontrastatu ostean, eta irakurle bakoitzak epaituko dituzkeen batean bai literatur sortzailea bai kritikaria.

Hortaz, neure iritzia azalduko dut: gaur hemen egiten den poesia *gehiena* ez zait gustatzen. Gehiena diot batzuk oso onak iruditzen zaizkidalako. Ez dut ez batzuen ez besteen izenik emango, inor ez mintzeko; ez baita izen kontua gainera, joerena baizik. Eta gaurko poesiaren joera hori da eztabaidagai bihurtu nahi nukeena.

Hitz batean adierazteko, poesia *emea* deituko diot. Ez emakumeek egina delako edo emakumetasunarekin zerikusirik delako, ez; 'eme' hitzaren beste adierak erabili nahi ditut hemen: bigunkeriarekin zerikusia duena eta, batez ere, M letra bera, emez hasten diren adjetiboek ezaugarritzen baitute ondoenik poesi mota hau: motela, makala, mengela, maxkala, mixkina, melaxka. Gehiago ere bururatzen zaizkit baina nahikoa izango dira horiek, adierazi nahi dudana ulertarazteko.

Neure iritzia da, esana dut lehen ere. Beste batzuen ere bai, lagun batzuekin hizketan konturatu naizenez. Beste asko kontra jarriko zaizkit, noski, eta eskubide osoz. Tartean egon litezke, beharbada, egungo poeta zenbait. Hala ere, horietako bakoitzak pentsa dezala zein neurritan diren egiazkoak ezaugarri horiek, eta zenbateraino ez ote duen errua emekeria horrek —eta intelektualismo nartzisistak, eta abstrakzio antzuak, beste bi gaitz zabaldu aipatzearen— egungo poesiak eta irakurleek aspaldi samarretik bizi duten dibortzioan. Dibortzio hau, dena den, ez da gure poesiaren kontu hutsa, Mendebalde osokoarena baizik eta poesiaren kanalei dagokie gehiago poemetako hitzei eta mamiei baino. □

GOMENDIO TXIKI BAT

Au rreko iruzkinak luze samarrak atera zaizkit eta orain tokirik ez beste zenbait kontu hizpidera ekartzeko. Hala ere, proposamen txiki bat egingo dizuet, hurrengo egokieran xehekiago aztertzeko asmoz. Propaganda-kutsua ere eman liezaioke baten batek, edizioan zerikusia izan dudanez gero; haatik, bihotzez esan dezaket deskubrimendu bat izan dela niretzat, izenez ezagutu arren izatez ez bainekien horren idazle fina, kontalari aparta zegoenik hor. Egilea: Telesforo Monzon. Izenburua: *Langosta baten inguruan*. □

UNIBERTSITATEA

LONTXO OIHARTZABAL

IKERKETA ETA ENPRESEN ESKUHARTZEA

Jakina eta ezaguna denez irakaskuntza eta ikerketa dira Unibertsitatearen betekizunik nagusienak, gure unibertsitateko egoerak beste itxura bat badu ere. Irakaskuntzarena erabat arauturik badago ere —eta nola arautua gainera!—, ikerketarena irakasle edo sail bakoitzaren irizpideetara utzirik dago. Asko edo gutxi ikertu, ez da gauza larriegirik gertatzen. Izan, ordea, ikerketaren bidez bakarrik aurrera daiteke gure ezagutzaren eraketan eta berrikuntzan. Eta ezin ahaztuko dugu ezagutzaren aurrerakuntzan oinarritzen dela bizibidearen erositasuna eta kalitatea, eta baita gizaki beraren askatasuna ere, hein handi batean behintzat.

Dirudienez, gainera, horrelaxe ulertu izan ohi dute lurralde aurreratuenetako enpresa aurreratuenek ere. Haur txikienek irakurtzen eta idazten nola ikasten duten aztertu eta ikertu duten lan-sail batez moldatutako liburu interesgarri bat irakurri berria dut. Horietako ikerketa-lan gehienak Ford ize-